

WYROK TRYBUNAŁU (WIELKA IZBA)

z dnia 2 marca 2010 r.*

W sprawach połączonych C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 68 WE i 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Bundesverwaltungsgericht (Niemcy) postanowieniami z dnia 7 lutego i 31 marca 2008 r., które wpłynęły do Trybunału w dniu 29 kwietnia 2008 r., w postępowaniach

Aydin Salahadin Abdulla (C-175/08),

Kamil Hasan (C-176/08),

Ahmed Adem,

Hamrin Mosa Rashi (C-178/08),

Dler Jamal (C-179/08)

* Język postępowania: niemiecki.

przeciwko

Bundesrepublik Deutschland,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, K. Lenaerts, J.C. Bonichot, R. Silva de Lapuerta i P. Lindh, prezesi izb, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann, P. Kūris, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen (sprawozdawca), T. von Danwitz i A. Arabadjiev, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Mazák,
sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 2 czerwca 2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu A. Salahadina Abdulli przez A. Lex, Rechtsanwältin,

— w imieniu K. Hasana oraz D. Jamala przez T. Grünera, Rechtsanwalt,

- w imieniu A. Adema i H. Mosy Rashi przez C. Heidemanna, Rechtsanwalt,

- w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lumme, C. Blaschkego oraz N. Grafa Vitzthuma, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu włoskiego przez I. Bruni, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez G. Albenzia, avvocato dello Stato,

- w imieniu rządu cypryjskiego przez D. Lysandrou, działającego w charakterze pełnomocnika,

- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez V. Jackson, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez T. Warda, barrister,

- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez M. Condou-Durande oraz F. Erlbachera i F. Hoffmeistera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 września 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Niniejsze wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz zawartości przyznawanej ochrony (Dz.U. L 304, s. 12, zwanej dalej „dyrektywą”) w związku z art. 2 lit. c) tej dyrektywy.
- 2 Wnioski te zostały skierowane w ramach postępowań między, odpowiednio, A. Salahadinem Abdullą, K. Hasanem, A. Ademem i jego małżonką H. Mosą Rashi oraz D. Jamalem (zwanymi dalej wspólnie „skarżącymi w postępowaniach przed sądem krajowym”), obywatelami Iraku, a Bundesrepublik Deutschland, reprezentowaną przez Bundesministerium des Innern (federalne ministerstwo spraw wewnętrznych), reprezentowane z kolei przez Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (federalny urząd ds. migracji i uchodźców, zwany dalej „Bundesamt”), dotyczących pozbawienia skarżących przez ten ostatni statusu uchodźcy.

Ramy prawne

Konwencja dotycząca statusu uchodźców

- 3 Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, n° 2545 (1954), s. 150], weszła

w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r. i została uzupełniona Protokołem dotyczącym statusu uchodźców z dnia 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r. (zwana dalej „konwencją genewską”).

- 4 Na podstawie art. 1 ust. A pkt 2 akapit pierwszy konwencji genewskiej termin „uchodźca” stosuje się do każdej osoby, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się [...] poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa”.
- 5 Artykuł 1 ust. C pkt 5 wspomnianej konwencji stanowi:

„Niniejsza konwencja przestaje obowiązywać w stosunku do każdej osoby określonej przez postanowienia ustępu A, jeżeli:

[...]

5. nie może dłużej odmawiać korzystania z ochrony państwa swojego obywatelstwa, albowiem ustały warunki, w związku z którymi została uznana za uchodźcę.

Zastrzega się, że postanowień niniejszego punktu nie stosuje się do uchodźcy określonego w punkcie 1 ustępu A niniejszego artykułu, który może powołać się na przekonujące powody związane z poprzednimi prześladowaniami, uzasadniające jego odmowę z korzystania z ochrony państwa, którego obywatelstwo posiada”.

Uregulowania Unii

- 6 Artykuł 6 ust. 1 akapit pierwszy TUE stanowi:

„Unia uznaje prawa, wolności i zasady określone w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej z 7 grudnia 2000 roku, w brzmieniu dostosowanym 12 grudnia 2007 roku w Strasburgu, która ma taką samą moc prawną jak Traktaty”.

- 7 Artykuł 18 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą praw podstawowych”) stanowi:

„Gwarantuje się prawo do azylu z poszanowaniem zasad [konwencji genewskiej] oraz zgodnie z Traktatem o Unii Europejskiej i Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej [...]”.

8 Motywy 2 i 3 dyrektywy przewidują:

„(2) Rada Europejska na specjalnym posiedzeniu w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. zdecydowała o podjęciu prac zmierzających do ustanowienia Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego, opartego na pełnym stosowaniu [konwencji genewskiej], utrzymując w ten sposób zasadę zakazu wydalenia i zapewniając, iż nikt nie będzie odesłany [tam, gdzie może być] ponownie prześladowany.

(3) Konwencja genewska [...] [stanowi] fundamenty międzynarodowego reżimu prawnego dla ochrony uchodźców”.

9 Motyw 10 dyrektywy precyzuje:

„Niniejsza dyrektywa uwzględnia fundamentalne prawa i przestrzega zasad uznanych w szczególności przez Kartę [praw podstawowych] Unii Europejskiej. W szczególności niniejsza dyrektywa pragnie zapewnić pełne poszanowanie dla ludzkiej godności i prawo do azylu dla wnoszących o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin”.

10 Motywy 16 i 17 dyrektywy brzmią następująco:

„(16) Minimalne normy dla definicji i określenia istoty statusu uchodźcy powinny zostać ustanowione jako wytyczne dla właściwych krajowych organów państw członkowskich przy stosowaniu konwencji genewskiej.

(17) Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów dla uznawania wnoszących o azyl jako uchodźców w rozumieniu [art.] 1 konwencji genewskiej”.

11 Artykuł 1 dyrektywy stanowi:

„Celem niniejszej dyrektywy jest określenie minimalnych norm dla zakwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz określenie zakresu przyznanej ochrony”.

12 Artykuł 2 lit. a), c)–e) i g) dyrektywy zawiera następujące definicje:

„a) »międzynarodowa ochrona« oznacza status uchodźcy lub status ochrony uzupełniającej, tak jak to określono w lit. d) i f);

[...]

c) »uchodźca« oznacza obywatela państwa trzeciego, który posiadając uzasadnioną obawę bycia prześladowanym z powodów rasowych, religijnych, narodowościowych, przekonań politycznych lub członkostwa w określonej grupie społecznej, znajduje się poza krajem, którego jest obywatelem, i jest niezdolny do wykorzystania bądź ze względu na taką obawę nie chce wykorzystać ochrony takiego państwa, lub bezpaństwowca, który, będąc poza państwem poprzedniego miejsca stałego pobytu, z takich samych powodów, jak wskazano powyżej, jest niezdolny

do powrotu lub – posiadając taką obawę – nie chce wrócić do niego, i do którego art. 12 nie ma zastosowania;

- d) »status uchodźcy« oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca [za] uchodźc[ę];
- e) »osoba kwalifikująca się do ochrony uzupełniającej« oznacza obywatela państwa trzeciego [...], który nie kwalifikuje się jako uchodźca, lecz w odniesieniu do którego istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż jeśli taka osoba wróci do swojego kraju pochodzenia [...], może napotkać rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, jak określono w art. 15, [...] [przy czym osoba taka] jest niezdolna do wykorzystania lub, ze względu na takie ryzyko, nie chce wykorzystać ochrony takiego państwa;

[...]

- g) »wniosek o udzielenie międzynarodowej ochrony« oznacza wniosek o ochronę państwa członkowskiego złożony przez obywatela państwa trzeciego [...], która to osoba może być rozumiana jako ubiegająca się o przyznanie [nadanie] statusu uchodźcy lub statusu ochrony uzupełniającej [...].”

¹³ Artykuły 13 i 18 dyrektywy stanowią, że państwa członkowskie nadają status uchodźcy lub status ochrony uzupełniającej obywatelowi państwa trzeciego, który kwalifikuje się jako uchodźca, zgodnie z rozdziałami, odpowiednio, II i III lub II i V tej dyrektywy.

- 14 Artykuł 4 dyrektywy, zawarty w rozdziale II zatytułowanym „Ocenianie wniosków o udzielenie międzynarodowej ochrony”, określa kryteria oceny faktów i okoliczności i stanowi w swym ust. 1:

„Państwa członkowskie mogą uznać za obowiązek wnioskodawcy, aby ten wskazał, tak szybko, jak jest to możliwe, wszystkie elementy potrzebne do uzasadnienia wniosku o udzielenie międzynarodowej ochrony. Obowiązkiem państwa członkowskiego jest dokonanie oceny odpowiednich elementów wniosku przy współdziałaniu wnioskodawcy”.

- 15 W art. 4 ust. 3 dyrektywy zostały bardziej szczegółowo wskazane elementy, które należy uwzględnić przy dokonywaniu indywidualnej oceny wniosku o udzielenie międzynarodowej ochrony.

- 16 Zgodnie z art. 4 ust. 4 dyrektywy „[f]akt, iż wnioskodawca już był prześladowany [...] albo był bezpośrednio zagrożony takim prześladowaniem [...], jest istotnym wskazaniem na istnienie uzasadnionej obawy [przed] prześladowani[em] [...], chyba że [...] istniały wystarczające powody, aby uznać, iż prześladowanie lub poważna krzywda nie będą się powtarzać”.

- 17 W art. 5 ust. 1 dyrektywy, również zawartym w rozdziale II, dodano, że uzasadniona obawa przed prześladowaniem może być oparta na wydarzeniach, które miały miejsce po opuszczeniu przez wnioskodawcę państwa jego pochodzenia.

- 18 Artykuł 6 dyrektywy, zawarty w wyżej wspomnianym rozdziale II i zatytułowany „Podmioty dopuszczające się prześladowań lub wyrządzające poważną krzywdę”, stanowi:

„Podmiotami dopuszczającymi się prześladowań lub wyrządzającymi poważną krzywdę są:

- a) państwo;

- b) partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium;

- c) podmioty niebędące państwami, jeśli można wykazać, że podmioty wskazane w lit. a) i b), w tym także organizacje międzynarodowe, nie są w stanie lub nie chcą zapewnić ochrony [przed] prześladowani[ami] lub poważnym[i] krzywd[ami] [w rozumieniu] art. 7”.

¹⁹ Artykuł 7 ust. 1 i 2 dyrektywy, zawarty w tym samym rozdziale i zatytułowany „Podmioty zapewniające ochronę”, przewiduje:

„1. Ochrona może być zapewniana przez:

- a) państwo;

- b) partie lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium;

2. Ochrona jest generalnie zapewniona, kiedy podmioty wskazane w ust. 1 podejmują racjonalne działania mające na celu zapobieżenie prześladowaniom lub wyrządzeniu poważnej krzywdy, między innymi poprzez zapewnienie sprawnego systemu

prawnego w zakresie wykrywania, oskarżania [ścigania] i karania działań stanowiących prześladowania lub poważną krzywdę, a wnioskodawca ma możliwość dostępu do takiej ochrony”.

- 20 Artykuł 9 ust. 1 i 2 dyrektywy, zawarty w rozdziale III zatytułowanym „Kwalifikacje, aby zostać uchodźcą [Warunki uznania za uchodźcę]”, definiuje akty prześladowania. Artykuł 9 ust. 3 dyrektywy wymaga istnienia związku między powodami prześladowania określonymi w art. 10 dyrektywy a rzeczonymi aktami prześladowania.
- 21 Artykuł 10 ust. 1 dyrektywy, również zawarty w rozdziale III i zatytułowany „Powody prześladowania”, określa elementy, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie każdego z pięciu powodów prześladowania.
- 22 Artykuł 11 dyrektywy, zawarty w tym samym rozdziale i zatytułowany „Utrata statusu”, stanowi:

„1. Obywatel państwa trzeciego [...] przestaje być uchodźcą, jeśli:

[...]

- e) z powodu ustania okoliczności, w związku z którymi został uznany za uchodźcę, nie może dłużej kontynuować odmawiania skorzystania z ochrony państwa, którego jest obywatelem;

[...]

2. Przy rozważaniu ust. 1 lit. e) [...] państwa członkowskie wezmą pod uwagę to, czy zmiany okoliczności mają charakter na tyle znaczący i długotrwały, iż obawy uchodźcy o bycie prześladowanym [przed prześladowaniem] nie mogą być dłużej uznawane za uzasadnione”.

²³ Artykuł 14 dyrektywy, zatytułowany „Cofnięcie, uchylenie albo odmowa odnowienia statusu uchodźcy” i zawarty w rozdziale IV zatytułowanym „Status uchodźcy”, stanowi:

„1. Rozważając wnioski [co się tyczy wniosków] o udzielenie międzynarodowej ochrony, [które zostały złożone] zgromadzone po wejściu w życie niniejszej dyrektywy, państwa członkowskie cofną, uchylą lub odmówią odnowienia statusu uchodźcy przyznanego przez [właściwy organ] rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy [...] obywatelowi państwa trzeciego [...], jeśli przestał on być uchodźcą zgodnie z art. 11.

2. Nie naruszając obowiązku uchodźcy ujawnienia wszystkich faktów mających znaczenie i dostarczenia całej odpowiedniej dokumentacji będącej w jego posiadaniu, zgodnie z art. 4 ust. 1, państwo członkowskie, które przyznało status uchodźcy, wykaże na podstawie danego przypadku, iż dana osoba przestała być lub nigdy nie była uchodźcą, zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu [Z zastrzeżeniem ciężącego na uchodźcy na mocy art. 4 ust. 1 obowiązku ujawnienia wszystkich faktów mających znaczenie i dostarczenia całej odpowiedniej dokumentacji będącej w jego posiadaniu, państwo członkowskie, które nadało status uchodźcy, wykaże w odniesieniu do każdego przypadku, że dana osoba przestała być lub nigdy nie była uchodźcą w rozumieniu ust. 1 niniejszego artykułu].

[...]”

- ²⁴ Artykuł 15 dyrektywy, zatytułowany „Poważna krzywda” i zawarty w rozdziale V zatytułowanym „Kwalifikacje dla ochrony uzupełniającej [Warunki uznania za osobę mogącą uzyskać ochronę uzupełniającą]”, stanowi:

„Poważna krzywda obejmuje:

- a) karę śmierci lub egzekucję; lub

- b) tortury lub niehumanitarne, lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w państwie pochodzenia; lub

- c) poważne i zindywidualizowane zagrożenie życia ludności cywilnej lub poszczególnych osób wynikające z przemocy o charakterze niedyskryminującym w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych”.

- ²⁵ Zgodnie ze swoimi art. 38 i 39 dyrektywa weszła w życie w dniu 20 października 2004 r. i powinna być zostać transponowana najpóźniej do dnia 10 października 2006 r.

Uregulowania krajowe

- 26 Paragraf 3 ust. 1 Asylverfahrensgesetz (ustawy o postępowaniu w sprawie udzielenia azylu, zwanej dalej „AsylVfG”) stanowi:

„Cudzoziemiec jest uchodźcą w rozumieniu [konwencji genewskiej], jeżeli w państwie, którego jest obywatelem, zagraża mu niebezpieczeństwo, o którym mowa w § 60 ust. 1 Aufenthaltsgesetz [...]”.

- 27 Paragraf 60 ust. 1 Aufenthaltsgesetz (ustawy o prawie pobytu), zawarty w rozdziale dotyczącym ustania pobytu i zatytułowany „Zakaz zawracania do granicy”, stanowi:

„Na podstawie konwencji [genewskiej] cudzoziemiec nie może zostać wydalony lub zawrócony do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne [...]”.

- 28 Paragraf 73 ust. 1 zdania pierwsze i drugie AsylVfG, zmieniony przez Gesetz zur Umsetzung aufenthalts- und asylrechtlicher Richtlinien der Europäischen Union (ustawę dokonującą transpozycji dyrektyw Unii Europejskiej w zakresie prawa pobytu i azylu) z dnia 19 sierpnia 2007 r. (BGBl. 2007 I, s. 1970), stanowi:

„Cudzoziemiec zostanie natychmiast pozbawiony azylu i statusu uchodźcy, jeżeli ustały okoliczności, na podstawie których zostały one przyznane. Tak jest w szczególności

wtedy, gdy ustały okoliczności, na podstawie których został cudzoziemcowi przyznany azyl lub status uchodźcy, i cudzoziemiec nie może dłużej odmawiać skorzystania z ochrony państwa, którego jest obywatelem [...].”

- ²⁹ Na mocy § 73 ust. 1 zdanie trzecie AsylVfG cudzoziemca nie pozbawia się azylu lub statusu uchodźcy, „jeżeli uchodźca może powołać się na przekonujące powody związane z poprzednimi prześladowaniami, uzasadniające odmowę skorzystania przez niego z ochrony państwa, którego obywatelstwo posiada [...]”.

Postępowania przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- ³⁰ Skarżący w postępowaniach przed sądem krajowym przybyli w latach 1999–2002 do Niemiec, gdzie złożyli wnioski o udzielenie azylu.
- ³¹ Na poparcie swych wniosków wskazali oni różne względy, które wzbudzały w nich obawy przed prześladowaniami przez reżim partii Baas Saddama Husajna w Iraku.
- ³² Bundesamt nadał im status uchodźcy w latach 2001 i 2002.
- ³³ W latach 2004 i 2005 z uwagi na rozwój wydarzeń w Iraku Bundesamt wszczął postępowania o pozbawienie statusu uchodźcy nadanego skarżącym.

- 34 W wyniku tych postępowań Bundesamt faktycznie pozbawił skarżących statusu uchodźcy decyzjami wydanymi między styczniem a sierpniem 2005 r.
- 35 Orzeczeniami wydanymi między lipcem a październikiem 2005 r. właściwe sądy administracyjne uchylły decyzje o pozbawieniu skarżących statusu uchodźcy. Orzekły one zasadniczo, że ze względu na wyjątkowo niestabilną sytuację w Iraku nie można stwierdzić trwałej i stabilnej zmiany sytuacji uzasadniającej pozbawienie skarżących nadanego im statusu uchodźcy.
- 36 W wyniku odwołania wniesionego przez Republikę Federalną Niemiec właściwe sądy administracyjne wyższej instancji uchylły, w drodze wyroków wydanych między marcem a sierpniem 2006 r., orzeczenia w pierwszej instancji i oddaliły skargi na decyzje o pozbawieniu statusu uchodźcy. Odnosząc się do istotnej zmiany sytuacji w Iraku, sądy te orzekły, że skarżący nie muszą się już obawiać prześladowania ze strony dawnego reżimu oraz że również z innych przyczyn nie ciąży nad nimi żadna nowa, wysoce prawdopodobna, groźba prześladowań.
- 37 Skarżący w postępowaniach przed sądem krajowym wnieśli do Bundesverwaltungsgericht „Revision” (kasację) od wyroków odwoławczych, mającą na celu potwierdzenie wyroków wydanych w pierwszej instancji.
- 38 Sąd ten uważa, że wygaśnięcie statusu uchodźcy ma miejsce, po pierwsze, gdy sytuacja panująca w kraju pochodzenia uchodźcy zmieniła się w sposób znaczący i długotrwały, a okoliczności uzasadniające jego obawy przed prześladowaniem, w związku z którymi został on uznany za uchodźcę, przestały istnieć, i po drugie, gdy

zainteresowany nie ma innych powodów, by obawiać się „prześladowań” w rozumieniu dyrektywy.

- 39 Zdaniem tego sądu określenie „ochrona państwa”, użyte w art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy, ma to samo znaczenie co określenie „ochrona takiego państwa” występujące w art. 2 lit. c) dyrektywy i odnosi się wyłącznie do ochrony przed prześladowaniem.
- 40 Zagrożenia natury ogólnej nie są objęte ochroną przewidzianą w dyrektywie i w konwencji genewskiej. Kwestia dotycząca tego, czy uchodźcę można zmusić do powrotu do swego kraju, jeżeli istnieją tam zagrożenia natury ogólnej, nie może być badana w ramach postępowania o pozbawienie statusu uchodźcy na podstawie § 73 ust. 1 AsylVfG. Może ona zostać rozpatrzona jedynie w dalszej kolejności, przy ustalaniu, czy dana osoba może zostać wysłana do kraju pochodzenia.
- 41 Sąd krajowy podkreśla, że zgodnie z wiążącymi go ustaleniami dokonanymi na etapie postępowania odwoławczego skarżący nie mogą powoływać się na następstwa wcześniejszych aktów prześladowania celem odmowy powrotu do Iraku. Wywodzi on z tego, że w postępowaniu przed nim nie mogą oni powoływać się na „przekonywające powody” związane z poprzednimi prześladowaniami, o których mowa w § 73 ust. 1 zdanie trzecie AsylVfG oraz w art. 1 ust. C pkt 5 zdanie drugie konwencji genewskiej.
- 42 Sąd ten wskazuje jednak, że pozbawienie danej osoby statusu uchodźcy nie prowadzi nieuchronnie do utraty prawa pobytu w Niemczech.

43 W tych okolicznościach Bundesverwaltungsgericht postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału w każdym z postępowań przed tym sądem następujące pytania prejudycjalne:

- „1 Czy art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy [...] należy interpretować w ten sposób, że – niezależnie od art. 1 ust. C pkt 5 zdanie drugie konwencji [genewskiej] – uchodźca traci swój status, jeżeli ustały okoliczności uzasadniające jego obawę przed prześladowaniem w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy, na podstawie których status ten został mu nadany, i nie istnieją również inne powody uzasadniające obawę przed prześladowaniem w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy?

- 2 W przypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze: czy utrata statusu uchodźcy na podstawie art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy [...] zakłada ponadto, że w państwie, którego uchodźca jest obywatelem:
 - a) istnieje podmiot zapewniający ochronę w rozumieniu art. 7 ust. 1 dyrektywy i wystarcza przy tym, że zapewnienie ochrony możliwe jest jedynie przy pomocy międzynarodowych oddziałów;

 - b) uchodźcy nie grozi żadna poważna krzywda w rozumieniu art. 15 dyrektywy, która prowadzi do przyznania ochrony uzupełniającej na podstawie art. 18 dyrektywy; lub

 - c) system bezpieczeństwa jest stabilny i ogólne warunki życia zapewniają minimum egzystencji?

3 Czy w sytuacji, w której ustały okoliczności, w związku z którymi zainteresowanego uznano za uchodźcę, nowe okoliczności innego rodzaju uzasadniające obawę przed prześladowaniem należy:

a) poddać ocenie na podstawie kryterium prawdopodobieństwa, które znajduje zastosowanie w przypadku nadania statusu uchodźcy, lub też należy stosować inne kryterium,

b) oceniać z uwzględnieniem złagodzenia ciężaru dowodu wynikającego z art. 4 ust. 4 dyrektywy [...]?”

⁴⁴ Postanowieniem Prezesa Trybunału z dnia 25 czerwca 2008 r. sprawy od C-175/08 do C-179/08 zostały połączone do celów procedury pisemnej i ustnej, jak również wydania wyroku. Postanowieniem Prezesa Trybunału z dnia 4 sierpnia 2008 r. sprawa C-177/08 została następnie odłączona od tych spraw i wykreślona z rejestru Trybunału.

W przedmiocie właściwości Trybunału

⁴⁵ Zgodnie ze stanem faktycznym spraw w postępowaniach krajowych skarżący złożyli swe wnioski o udzielenie międzynarodowej ochrony przed wejściem w życie dyrektywy, a mianowicie przed dniem 20 października 2004 r.

⁴⁶ Jeżeli uchodźca traci swój status na podstawie art. 11 dyrektywy, art. 14 ust. 1 przewiduje pozbawienie go tego statusu wyłącznie wtedy, gdy wniosek o udzielenie międzynarodowej ochrony został złożony po wejściu w życie wspomnianej dyrektywy.

47 Wnioski o udzielenie międzynarodowej ochrony, które stanowiły podstawę pytań przedłożonych Trybunałowi przez sąd krajowy, nie są więc *rationae temporis* objęte dyrektywą.

48 Należy jednak przypomnieć, że gdy pytania przedstawione przez sądy krajowe dotyczą wykładni przepisu prawa wspólnotowego, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do orzekania. W istocie ani z art. 68 WE i 234 WE, ani z celu trybu postępowania ustanowionego przez to ostatnie postanowienie nie wynika, by zamiarem autorów traktatu WE było wyłączenie z kompetencji Trybunału wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczących dyrektywy w szczególnym przypadku, gdy prawo krajowe państwa członkowskiego odsyła do przepisów tej dyrektywy w celu określenia zasad stosowanych do sytuacji o charakterze wyłącznie wewnętrznym dla tego państwa. W takim przypadku dla uniknięcia rozbieżności interpretacyjnych mogących powstać w przyszłości, w interesie Wspólnoty leży, aby przepisy prawa wspólnotowego były interpretowane w sposób jednolity, niezależnie od warunków, w jakich mają zostać zastosowane (zob. wyrok z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie C-3/04 Poseidon Chartering, Zb.Orz. s. I-2505, pkt 15, 16 i przytoczone tam orzecznictwo).

49 W niniejszej sprawie sąd krajowy podkreśla, że ustawa dokonująca transpozycji dyrektyw w zakresie prawa pobytu i azylu, która weszła w życie w dniu 28 sierpnia 2007 r. i którą nadano nowe brzmienie § 73 ust. 1 AsylVfG, dokonała transpozycji art. 11 i 14 dyrektywy bez określenia granic czasowych obowiązywania tych przepisów, w związku z czym te przepisy krajowe mają zastosowanie do wniosków o udzielenie międzynarodowej ochrony złożonych przed wejściem w życie dyrektywy.

50 W tych okolicznościach należy odpowiedzieć na postawione pytania.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

- 51 Dyrektywa została przyjęta w szczególności na podstawie art. 63 akapit pierwszy pkt 1 lit. c) WE, który nakładał na Radę Unii Europejskiej obowiązek wydania przepisów odnoszących się do azylu, zgodnie z konwencją genewską, jak również z innymi odpowiednimi traktatami, w dziedzinie minimalnych norm dotyczących warunków, które powinni spełniać obywatele państw trzecich ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy.
- 52 Z motywów 3, 16 i 17 dyrektywy wynika, że konwencja genewska stanowi fundamenty międzynarodowego reżimu prawnego ochrony uchodźców oraz że przepisy dyrektywy odnoszące się do warunków nadania statusu uchodźcy oraz zawartości przyznawanej ochrony zostały ustanowione jako wytyczne dla właściwych organów państw członkowskich przy stosowaniu tej konwencji w oparciu o wspólne pojęcia i kryteria.
- 53 Wykładni przepisów dyrektywy należy zatem dokonywać w świetle jej ogólnej systematyki i przyświecającego jej celu z poszanowaniem konwencji genewskiej i innych odpowiednich traktatów, o których mowa w art. 63 akapit pierwszy pkt 1 WE.

- 54 Wykładni tej należy również dokonywać, jak to wynika z motywu 10 dyrektywy, z uwzględnieniem praw podstawowych oraz zasad uznanych w szczególności przez kartę praw podstawowych.

W przedmiocie pytania pierwszego

- 55 W pierwszym pytaniu sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że dana osoba traci status uchodźcy, jeżeli ustały okoliczności uzasadniające jej obawę przed prześladowaniem z jednego z powodów, o których mowa w art. 2 lit. c) dyrektywy, na podstawie których została uznana za uchodźcę, i nie istnieją inne powody uzasadniające jej obawę przed „prześladowaniem” w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy.
- 56 W tym zakresie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 lit. c) dyrektywy uchodźcą jest w szczególności obywatel państwa trzeciego, który przebywa poza krajem, którego jest obywatelem, ponieważ żywi „uzasadnioną obawę [przed] prześladowan[ciem]” z powodów rasowych, religijnych, narodowościowych, przekonań politycznych lub członkostwa w określonej grupie społecznej, i nie może bądź „ze względu na taką obawę” nie chce skorzystać z „ochrony” tego państwa.
- 57 Dany obywatel musi zatem, ze względu na okoliczności panujące w swoim kraju pochodzenia, żywić uzasadnioną obawę przed prześladowaniem swojej osoby z przynajmniej jednego z pięciu powodów wymienionych w dyrektywie i w konwencji genewskiej.

- 58 Okoliczności te świadczą bowiem o tym, że państwo trzecie nie chroni swego obywatela przed aktami prześladowania.
- 59 Stanowią one przyczynę, dla której dana osoba nie może lub nie chce skorzystać z „ochrony” swego państwa pochodzenia w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy, to znaczy w sensie zdolności tego państwa do zapobiegania aktom prześladowania lub karania za nie.
- 60 Okoliczności te decydują zatem o nadaniu statusu uchodźcy.
- 61 Na podstawie art. 4 ust. 1 dyrektywy w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy fakty i okoliczności są oceniane przy współdziałaniu wnioskodawcy.
- 62 Zgodnie z art. 13 dyrektywy państwa członkowskie nadają status uchodźcy wnioskodawcy, który spełnia warunki określone w szczególności w art. 9 i 10 dyrektywy.
- 63 Artykuł 9 dyrektywy definiuje elementy, które pozwalają na uznanie danych działań za akty prześladowania. W tym zakresie art. 9 ust. 1 dyrektywy precyzuje, że dane działania muszą być „wystarczająco poważne” ze względu na swoją istotę lub powtarzalność, by stanowić „poważne naruszenie praw człowieka”, lub muszą być kumulacją różnych działań, które są „wystarczająco poważne”, by wpływać na sytuację jednostki w podobny sposób jak „poważne naruszenie praw człowieka”.

- 64 Artykuł 9 ust. 3 dyrektywy dodaje, że między powodami prześladowania określonymi w art. 10 dyrektywy a aktami prześladowania musi istnieć związek.
- 65 Artykuł 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy, podobnie jak art. 1 ust. C pkt 5 konwencji genewskiej, przewiduje utratę statusu uchodźcy, jeżeli ustały okoliczności, w związku z którymi dana osoba została uznana za uchodźcę, czyli, innymi słowy, gdy warunki uzyskania statusu uchodźcy przestają być spełnione.
- 66 Stanowiąc, że „z powodu ustania” rzeczonych okoliczności zainteresowany „nie może dłużej kontynuować odmawiania skorzystania z ochrony państwa, którego jest obywatelem”, przepis ten ustanawia, przez samo swe brzmienie, związek przyczynowy między zmianą okoliczności a niemożnością dalszego odmawiania przez zainteresowanego skorzystania z ochrony państwa pochodzenia i w rezultacie utrzymania jego statusu uchodźcy, gdyż jego pierwotna obawa przed prześladowaniem nie może być dłużej uznawana za uzasadnioną.
- 67 Stanowiąc, że zainteresowany „nie może dłużej kontynuować odmawiania” skorzystania z ochrony swego państwa pochodzenia, przepis ten zakłada, że owa „ochrona” stanowi ochronę, której do tej pory brakowało, a mianowicie ochronę przed aktami prześladowania, do których odnosi się dyrektywa.
- 68 W ten sposób okoliczności wykazujące niezdolność lub – przeciwnie – zdolność państwa pochodzenia do zapewnienia ochrony przed aktami prześladowania stanowią decydujący element oceny prowadzącej do nadania lub w danym przypadku, w sposób symetryczny, do pozbawienia statusu uchodźcy.

- 69 W rezultacie status uchodźcy wygasa, gdy zainteresowany nie jest już narażony w swym państwie pochodzenia na okoliczności wykazujące niezdolność tego państwa do zapewnienia mu ochrony przed aktami prześladowania, których dopuszczano się względem niego z jednego z pięciu powodów wymienionych w art. 2 lit. c) dyrektywy. Takie wygaśnięcie zakłada, że zmiana okoliczności spowodowała ustanie przyczyn, które doprowadziły do nadania statusu uchodźcy.
- 70 Aby właściwe organy mogły dojść do wniosku, że obawa uchodźcy przed prześladowaniem nie jest już uzasadniona, muszą one zweryfikować w świetle art. 7 ust. 2 dyrektywy, biorąc pod uwagę indywidualną sytuację danego uchodźcy, czy podmioty zapewniające ochronę w danym państwie trzecim podjęły racjonalne działania mające na celu zapobieżenie prześladowaniom, czy posiadają w szczególności sprawny system prawny pozwalający na wykrywanie, ściganie i karanie działań stanowiących prześladowania oraz czy w przypadku pozbawienia statusu uchodźcy zainteresowany obywatel będzie miał możliwość dostępu do tej ochrony.
- 71 Weryfikacja ta prowadzi właściwe organy do oceny, w szczególności, warunków funkcjonowania instytucji, administracji i służb bezpieczeństwa, z jednej strony, i wszystkich grup lub jednostek działających w danym państwie trzecim, które mogą stanowić źródło – przez swe działania lub ich brak – aktów przemocy względem osoby korzystającej ze statusu uchodźcy w przypadku jej powrotu do tego kraju, z drugiej strony. Zgodnie z art. 4 ust. 3 dyrektywy, dotyczącym oceny faktów i okoliczności, organy te mogą brać pod uwagę między innymi ustawy i rozporządzenia państwa pochodzenia oraz sposób, w jaki są one wykonywane, oraz środki zapewniające w tym państwie przestrzeganie praw człowieka.

- 72 Artykuł 11 ust. 2 dyrektywy przewiduje ponadto, że stwierdzona przez właściwe organy zmiana okoliczności musi mieć charakter „na tyle znaczący i długotrwały”, by obawy uchodzący przed prześladowaniem nie mogły być dłużej uznawane za uzasadnione.
- 73 Zmiana okoliczności ma charakter „znaczący i długotrwały” w rozumieniu art. 11 ust. 2 dyrektywy, jeżeli czynniki, które uzasadniały obawy uchodzący przed prześladowaniem, mogą zostać uznane za wyeliminowane na trwałe. Ocena znaczącego i długotrwałego charakteru zmiany okoliczności wiąże się z brakiem uzasadnionych obaw przed aktami prześladowania stanowiącymi poważne naruszenie praw człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy.
- 74 Warto uściślić, że podmiotami zapewniającymi ochronę, na których spoczywa dokonanie oceny rzeczywistego charakteru zmiany okoliczności w państwie pochodzenia, są na podstawie art. 7 ust. 1 dyrektywy albo samo państwo, albo partie lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium.
- 75 W kontekście tej ostatniej kwestii należy dopuścić, że art. 7 ust. 1 dyrektywy nie stoi na przeszkodzie temu, by ochrona mogła być zapewniona przez organizacje międzynarodowe, również w formie obecności międzynarodowych oddziałów na terytorium tego państwa trzeciego.

76 Zważywszy na całość powyższych rozważań, na pytanie pierwsze trzeba odpowiedzieć, iż art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że:

- dana osoba traci status uchodźcy, jeżeli w wyniku znaczącej i długotrwałej zmiany okoliczności panujących w danym państwie trzecim ustały okoliczności uzasadniające jej obawę przed prześladowaniem z jednego z powodów, o których mowa w art. 2 lit. c) dyrektywy, w związku z którymi została ona uznana za uchodźcę, i nie istnieją inne powody uzasadniające obawę przed „prześladowaniem” w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy;

- na potrzeby oceny charakteru zmiany okoliczności właściwe organy państwa członkowskiego winny zweryfikować, biorąc pod uwagę indywidualną sytuację danego uchodźcy, czy określone w art. 7 ust. 1 dyrektywy podmioty zapewniające ochronę podjęły racjonalne działania mające na celu zapobieżenie prześladowaniom, czy posiadają w szczególności sprawny system prawny pozwalający na wykrywanie, ściganie i karanie działań stanowiących prześladowania oraz czy w przypadku pozbawienia go statusu uchodźcy zainteresowany obywatel będzie miał możliwość dostępu do tej ochrony;

- podmioty zapewniające ochronę określone w art. 7 ust. 1 lit. b) dyrektywy mogą obejmować organizacje międzynarodowe kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium, również w formie obecności na tym terytorium oddziałów międzynarodowych.

W przedmiocie pytania drugiego

- 77 Z uwagi na odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze oraz szczegółowe uwagi przedstawione w pkt 74 i 75 niniejszego wyroku nie ma potrzeby odpowiadania na pytanie drugie.
- 78 Niemniej, co się tyczy lit. b) tego pytania drugiego, należy w każdym razie podkreślić, że w ramach instytucji „ochrony międzynarodowej” dyrektywa reguluje dwa odrębne systemy ochrony – z jednej strony status uchodźcy i z drugiej strony status ochrony uzupełniającej, bowiem art. 2 lit. e) dyrektywy określa, że z ochrony uzupełniającej może skorzystać osoba, „któr[a] nie kwalifikuje się jako uchodźca”.
- 79 Wobec powyższego bez naruszenia odpowiednich zakresów tych dwóch systemów ochrony wygaśnięcie pierwszego nie może być uzależnione od stwierdzenia, że nie zostały spełnione przesłanki zastosowania drugiego z tych systemów.
- 80 Zgodnie z systematyką dyrektywy ewentualna utrata statusu uchodźcy nie ma wpływu na przysługujące danej osobie uprawnienie do wniesienia o nadanie statusu ochrony uzupełniającej, jeżeli zgromadzono wszystkie elementy, o których mowa w art. 4 dyrektywy, konieczne do ustalenia, że zostały spełnione przesłanki służące konkretnie uzasadnieniu takiej ochrony, określone w art. 15 dyrektywy.

W przedmiocie pytania trzeciego

Uwagi wstępne

- 81 Pytanie trzecie dotyczy hipotetycznej sytuacji, gdyby stwierdzono już ustanie okoliczności, na podstawie których został nadany status uchodźcy.
- 82 Odnosi się ono do warunków, w których w razie potrzeby właściwe organy przed pozbawieniem tego statusu poddają weryfikacji, czy istnieją inne okoliczności uzasadniające obawę zainteresowanego przed prześladowaniem.
- 83 Wspomniana weryfikacja wiąże się zatem z dokonaniem oceny analogicznej do tej przeprowadzanej w ramach rozpatrywania pierwotnego wniosku o nadanie statusu uchodźcy.

W przedmiocie pytania trzeciego lit. a)

- 84 W pytaniu trzecim lit. a) sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy w przypadku ustania okoliczności, na podstawie których nadano status uchodźcy i przy dokonaniu przez właściwe organy państwa członkowskiego weryfikacji braku istnienia innych okoliczności uzasadniających obawę danej osoby przed prześladowaniem z tego samego powodu co wcześniej albo z innego z powodów określonych w art. 2 lit. c) dyrektywy kryterium prawdopodobieństwa, które służy ocenie zagrożenia wynikającego z tych innych okoliczności, jest takie samo jak to stosowane przy nadaniu statusu uchodźcy.

85 W tym zakresie warto przypomnieć, że:

- owo kryterium prawdopodobieństwa znajduje zastosowanie przy ocenie stopnia ryzyka stania się faktycznie ofiarą prześladowań w konkretnym kontekście, ustalonym w ramach współpracy między państwem członkowskim a zainteresowanym, do której odnoszą się art. 4 ust. 1 i art. 14 ust. 2 dyrektywy;
- zgodnie z art. 9 ust. 1 dyrektywy poddane badaniu stosowne działania muszą być wystarczająco poważne.

86 Należy przyjąć, że poziom trudności napotykanym już na wstępie przy gromadzeniu elementów służących dokonaniu oceny okoliczności może, choćby z punktu widzenia prawdziwości danych faktów, okazać się mniej lub bardziej wysoki, w zależności od przypadku.

87 W tym względzie osoba, która przebywając od kilku lat jako uchodźca poza swym państwem pochodzenia, powołuje się na inne okoliczności w celu uzasadnienia obawy przed prześladowaniem, nie dysponuje zwykle takimi samymi możliwościami oszacowania niebezpieczeństwa, na które będzie narażona w państwie pochodzenia, jak wnioskodawca, który niedawno opuścił swoje państwo pochodzenia.

88 Z kolei poziom wymagań, jaki winien obowiązywać następnie przy dokonywaniu oceny zgromadzonych elementów, jest niezmienny zarówno na etapie rozpatrywania wniosku o nadanie statusu uchodźcy, jak i na etapie rozstrzygnięcia kwestii utrzymania tego statusu, w przypadku gdyby po stwierdzeniu ustania okoliczności prowadzących do nadania tego statusu oceniane były inne okoliczności mogące wzbudzić uzasadnioną obawę przed prześladowaniem.

- 89 Na tych dwóch etapach badania ocena dotyczy bowiem tej samej kwestii, a mianowicie, czy ustalone okoliczności dalej stanowią lub nie takie zagrożenie, że dana osoba może zasadnie obawiać się, iż w związku ze swą indywidualną sytuacją faktycznie stanie się ofiarą prześladowań.
- 90 Taka ocena stopnia ryzyka musi w każdym wypadku zostać przeprowadzona z uwagą i ostrożnością, ponieważ wchodzi tu w grę kwestie integralności i wolności jednostki, które należą do podstawowych wartości Unii.
- 91 Odpowiedź na pytanie trzecie lit. a) winna zatem brzmieć, że jeżeli ustały okoliczności, na podstawie których nadano status uchodźcy, to obowiązujące przy dokonywanej przez właściwe organy państwa członkowskiego weryfikacji innych okoliczności uzasadniających obawę danej osoby przed prześladowaniem z tego samego powodu co wcześniej albo z innego z powodów określonych w art. 2 lit. c) dyrektywy kryterium prawdopodobieństwa, które służy ocenie zagrożenia wynikającego z tych innych okoliczności, jest takie samo jak to stosowane przy nadawaniu statusu uchodźcy.

W przedmiocie pytania trzeciego lit. b)

- 92 W pytaniu trzecim lit. b) sąd krajowy pragnie zasadniczo wyjaśnić, czy art. 4 ust. 4 dyrektywy – w zakresie, w jakim dostarcza wskazówek dotyczących znaczenia wcześniejszego prześladowania lub zagrożenia takim prześladowaniem pod względem jego mocy dowodowej – może znajdować zastosowanie, jeżeli właściwe organy zmierzają ku pozbawieniu danej osoby statusu uchodźcy na podstawie art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy, a zainteresowany powołuje się w celu wykazania dalszego istnienia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem na okoliczności inne niż te, w związku z którymi został uznany za uchodźcę.

- 93 W tym zakresie należy stwierdzić, że zgodnie ze swym przeznaczeniem art. 4 ust. 4 dyrektywy ma znajdować zastosowanie, w przypadku gdy właściwe organy muszą dokonać oceny, czy badane przez nie okoliczności uzasadniają żywną przez zainteresowanego obawę przed prześladowaniem.
- 94 Z taką sytuacją mamy do czynienia przede wszystkim na etapie rozpatrywania pierwotnego wniosku o nadanie statusu uchodźcy, gdy wnioskodawca wskazuje wcześniejsze prześladowania lub zagrożenie takim prześladowaniem jako poszlakę zasadności swych obaw, że w przypadku jego powrotu do państwa pochodzenia prześladowania ponownie będą miały miejsce. Wartość dowodowa przyznana wcześniejszemu prześladowaniu lub zagrożeniu takim prześladowaniem przez art. 4 ust. 4 dyrektywy zostanie wzięta pod uwagę przez właściwe organy pod warunkiem, wynikającym z art. 9 ust. 3 dyrektywy, że to prześladowanie lub zagrożenie takim prześladowaniem wykazuje związek z powodem prześladowania podnoszonym przez wnioskodawcę.
- 95 W sytuacji, do której odnosi się omawiane pytanie, należąca do właściwych organów ocena istnienia innych okoliczności niż te, na podstawie których nadano status uchodźcy, jest – jak wskazano w pkt 83 niniejszego wyroku – analogiczna do tej przeprowadzanej w ramach rozpatrywania pierwotnego wniosku o nadanie statusu uchodźcy.
- 96 W rezultacie w takim przypadku art. 4 ust. 4 dyrektywy może znaleźć zastosowanie, jeżeli wcześniejsze prześladowanie lub zagrożenie takim prześladowaniem faktycznie miało miejsce i wykazuje związek z powodem prześladowania roztrząsanym na tym etapie.
- 97 Będzie to miało miejsce w szczególności, jeżeli zainteresowany wskaże na inny powód prześladowania niż przyjęty w momencie nadania statusu uchodźcy i jeżeli:
- przed wystąpieniem ze swym pierwotnym wnioskiem o udzielenie międzynarodowej ochrony był on prześladowany lub groziło mu prześladowanie z tego innego powodu, czego jednak w nim nie podniósł;

— był on prześladowany lub groziło mu prześladowanie ze wspomnianego powodu po opuszczeniu państwa pochodzenia, niemniej to prześladowanie lub zagrożenie takim prześladowaniem miało źródło w tym właśnie państwie.

⁹⁸ Natomiast w przypadku gdy uchodźca, wskazując ten sam powód prześladowania co przyjęty w momencie nadania statusu uchodźcy, przeciwstawia ustaleniom właściwego organu to, że po ustaniu okoliczności, na podstawie których status ten został mu nadany, wystąpiły inne okoliczności wzbudzające obawę przed prześladowaniem z tego samego powodu, ocena, której należy dokonać, jest zwykle związana nie z art. 4 ust. 4 dyrektywy, ale z art. 11 ust. 2 dyrektywy.

⁹⁹ To właśnie w ramach stosowania tego ostatniego przepisu właściwe organy muszą dokonać oceny, czy podnoszona zmiana okoliczności, polegająca na przykład na zniknięciu jakiegoś podmiotu dopuszczającego się prześladowań i pojawieniu się następnie innego podmiotu dopuszczającego się prześladowań, jest na tyle znacząca, by obawy uchodźcy przed prześladowaniem nie mogły być dłużej uznawane za uzasadnione.

¹⁰⁰ Na pytanie trzecie lit. b) należy zatem odpowiedzieć, że:

— art. 4 ust. 4 dyrektywy – w zakresie, w jakim dostarcza wskazówek dotyczących znaczenia wcześniejszego prześladowania lub zagrożenia takim prześladowaniem pod względem jego mocy dowodowej – może znajdować zastosowanie, jeżeli właściwe organy zmierzają ku pozbawieniu danej osoby statusu uchodźcy na podstawie art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy, a zainteresowany powołuje się w celu wykazania dalszego istnienia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem na okoliczności inne niż te, na podstawie których został uznany za uchodźcę;

- jednakże będzie tak zwykle tylko wtedy, gdy powód prześladowania różni się od przyjętego w momencie nadania statusu uchodźcy, a wcześniejsze prześladowanie lub zagrożenie takim prześladowaniem faktycznie miało miejsce i wykazuje związek z powodem prześladowania roztrząsanym na tym etapie.

W przedmiocie kosztów

- ¹⁰¹ Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz zawartości przyznawanej ochrony należy interpretować w ten sposób, że:**

- **dana osoba traci status uchodźcy, jeżeli w wyniku znaczącej i długotrwałej zmiany okoliczności panujących w danym państwie trzecim ustały okoliczności uzasadniające jej obawę przed prześladowaniem z jednego z powodów, o których mowa w art. 2 lit. c) dyrektywy 2004/83, w związku**

z którymi została ona uznana za uchodźcę, i nie istnieją inne powody uzasadniające obawę przed „prześladowaniem” w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy 2004/83;

- na potrzeby oceny charakteru zmiany okoliczności właściwe organy państwa członkowskiego winny zweryfikować, biorąc pod uwagę indywidualną sytuację danego uchodźcy, czy określone w art. 7 ust. 1 dyrektywy 2004/83 podmioty zapewniające ochronę podjęły racjonalne działania mające na celu zapobieżenie prześladowaniom, czy posiadają w szczególności sprawny system prawny pozwalający na wykrywanie, ściganie i karanie działań stanowiących prześladowania oraz czy w przypadku pozbawienia go statusu uchodźcy zainteresowany obywatel będzie miał możliwość dostępu do tej ochrony;**

- podmioty zapewniające ochronę określone w art. 7 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2004/83 mogą obejmować organizacje międzynarodowe kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium, również w formie obecności na tym terytorium oddziałów międzynarodowych.**

2) Jeżeli ustały okoliczności, na podstawie których nadano status uchodźcy, to obowiązujące przy dokonywanej przez właściwe organy państwa członkowskiego weryfikacji innych okoliczności uzasadniających obawę danej osoby

przed prześladowaniem z tego samego powodu co wcześniej albo z innego z powodów określonych w art. 2 lit. c) dyrektywy 2004/83 kryterium prawdopodobieństwa, które służy ocenie zagrożenia wynikającego z tych innych okoliczności, jest takie samo jak to stosowane przy nadawaniu statusu uchodźcy.

- 3) Artykuł 4 ust. 4 dyrektywy 2004/83 – w zakresie, w jakim dostarcza wskazówek dotyczących znaczenia wcześniejszego prześladowania lub zagrożenia takim prześladowaniem pod względem jego mocy dowodowej – może znajdować zastosowanie, jeżeli właściwe organy zmierzają ku pozbawieniu danej osoby statusu uchodźcy na podstawie art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy 2004/83, a zainteresowany powołuje się w celu wykazania dalszego istnienia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem na okoliczności inne niż te, na podstawie których został uznany za uchodźcę. Jednakże będzie tak zwykle tylko wtedy, gdy powód prześladowania różni się od przyjętego w momencie nadania statusu uchodźcy, a wcześniejsze prześladowanie lub zagrożenie takim prześladowaniem faktycznie miało miejsce i wykazuje związek z powodem prześladowania roztrząsanym na tym etapie.

Podpisy